

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ТРЕНЕРА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СПОРТИВНОГО КОЛЕКТИВУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті проаналізовано роль тренера у процесі становлення та розвитку спортивної команди. Розглянуто тренера не лише як технічного фахівця, а й як ключового психолога та педагога, відповідального за створення згуртованого мікроклімату. Виокремлено значення психологічної сумісності гравців та стратегії вирішення внутрішньокolleктивних конфліктів.

Ключові слова: роль тренера, психологічна сумісність, спортивний колектив, лідерство, конфліктологія у спорті.

Abstract

The article analyzes the role of the coach in the process of formation and development of a sports team. The coach is examined not only as a technical specialist but also as a key psychologist and educator responsible for fostering a cohesive microclimate. The significance of psychological compatibility among players and strategies for resolving internal collective conflicts are emphasized.

Keywords: coach's role, psychological compatibility, sports team, leadership, conflict management in sports.

Вступ

Сучасний спорт, зокрема футбол, є складною системою соціальних взаємодій, де результат залежить не лише від індивідуальної майстерності спортсменів, а й від ефективності функціонування команди як єдиного організму [1]. Центальною фігурою, що забезпечує цю синергію, постає тренер. Його діяльність виходить за межі суто тренувального процесу, охоплюючи сфери психології, педагогіки та менеджменту [3].

Основний вклад матеріалу

Ефективність футбольної команди критично залежить від особистості тренера. На думку дослідників, тренер має бути глибоким психологом за своєю суттю; відсутність цих навичок робить професійну реалізацію на позиції головного тренера неможливою [3]. Взаємодія тренера з гравцями часто нагадує «двобій», де наставник повинен виявляти гнучкість, вміти поступатися в дрібницях задля стратегічної перемоги та стабільності колективу [3]. Тренеру необхідно зберігати емоційну стриманість, розважливість та ввічливість. Важливими є здатність до співпереживання та безмежне терпіння у роботі з різними типами характерів [3].

Одним із найважливіших показників «командності» є характер міжособистісних відносин, де провідну роль відіграє саме тренер [3]. Основою розвитку команди є не лише технічні навички, а й психологічна сумісність учасників. Лише за умови злагодженості гравець може повністю розкрити свій потенціал у спільній діяльності [1,3]. Тренер має підтримувати атмосферу конструктивного суперництва, де успіхи лідерів стають стимулом для розвитку інших членів групи, не провокуючи при цьому деструктивних конфліктів [3]. Колектив формується не лише на полі, а й у літаках, готелях та під час виїзних матчів. Створення згуртованого середовища, здатного долати труднощі, є базисом тренерської роботи [4].

У сучасному соціокультурному просторі спорт, і зокрема футбол, виступає як «медійно сконструйований» ритуал. Це означає, що засоби масової інформації та аудіовізуальні технології не лише супроводжують гру, а й визначають її форму, зміст та спосіб протікання в суспільній свідомості

[3]. У таких умовах авторитет тренера перестає бути виключно внутрішньокомандним чинником і набуває ознак публічної репрезентації.

Медіа відіграють двояку роль у формуванні статусу наставника. Через трансляції, інтерв'ю та аналітичні програми ЗМІ створюють символічний образ тренера як «головного архітектора» перемог або винуватця поразок. Будь-який публічний прояв емоційної нестабільності, нервозності чи агресії, зафіксований камерами, миттєво тиражується, що може підірвати довіру до тренера не лише з боку вболівальників, а й з боку самих гравців [2].

Тренер часто змушений приймати рішення, які є стратегічно важливими для колективу, але незрозумілими для широкого загалу чи керівництва клубу. Медіа можуть створювати навколо таких рішень конфліктне поле, що вимагає від тренера додаткових зусиль для захисту своєї позиції та збереження цілісності команди [3].

Таким чином, сучасний тренер має володіти не лише педагогічною, а й медійною компетентністю. Здатність залишатися емоційно стриманим і розважливим під прицілом медіа стає невід'ємною частиною його професійного авторитету. Успішний тренер сьогодні — це фахівець, який вміє керувати не лише реальним колективом на полі, а й своїм символічним образом в інформаційному просторі, оскільки саме цей образ часто стає підґрунтям для формування колективної ідентичності та міфотворчості навколо команди [1].

Конфліктологічна компетентність тренера

Тренер повинен володіти методами вирішення конфліктів без руйнування цілісності колективу, іноді навіть через контрольоване доведення ситуації до апогею для її остаточного розв'язання [3]. Це вимагає від керівника здатності приймати непопулярні рішення, які можуть не завжди знаходити розуміння у керівництва клубу, але є критичними для виживання команди [3].

Висновки

Роль тренера у сучасному спортивному колективі є багатогранною: він виступає організатором, педагогом та головним психологом. Успіх команди базується на вмінні тренера забезпечити психологічну сумісність гравців, сформулювати єдину мету та створити атмосферу довіри й відповідальності. Таким чином, особистісні якості тренера та його здатність до управління людським ресурсом є визначальними факторами спортивних досягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Воронова В. І. Психологічне супроводження спортивної діяльності у футболі. Київ : ФФУ, 2001. 136 с.
2. Воронова В. І. Психологія спорту : підручник. Київ : Олімпійська література, 2007. 298 с.
3. Лоза Т. О. Психологічні особливості формування згуртованості спортивних команд. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2017. Вип. 5 (85). С. 84-88.
4. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
5. Осьодло В. І. Психологія гри: теорія та практика. Київ : ПП «Золоті ворота», 2012. 240 с.
6. Скіндін Л. О. Стадіон як соціальний характер: футболісти та вболівальники. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. 2009. № 881. С. 133-138.
7. Хайрулін О. М. Соціально-психологічні чинники ефективності спільної діяльності спортивної команди. Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2015. Т. 1, вип. 43. С. 72-76.
8. Шпичка Т. О., Степанюк В. В. Футбол як ігровий вид культурної практики. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2018. Вип. 3 (97). С. 123-126.
9. Шутова С. Є. Соціально-психологічні аспекти управління конфліктами в спортивних командах. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2019. № 2. С. 101-106.

Кулик Денис Григорович – викладач кафедри фізичного виховання, Вінницький національний технічний університет. E-mail: kulikdenis@vntu.edu.ua

Іващук Максим Юрійович – студент Вінницького національного технічного університету, ФІТА, гр. 3КІТС-236, E-mail: maksim.ivashchuch13@gmail.com

Kulyk Denys Grygorovych – the teacher of physical training departure, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. E-mail: kulikdenis@vntu.edu.ua

Ivashchuk Maksym Yuriyovych – student Vinnyts'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu, FIITA, hr. 3KITS-23b, E-mail: maksim.ivashchuch13@gmail.com